

בס"ד. משיחות ש"פ ויחי (ועשרה בטבת יהפך לשמחה) ה'תנש"א.

מובן, שהענין ד'ויחי יעקב" (יעקב אבינו לא מת") תלוי ב'זרעו', שע"ז ש'זרעו בחיים" "אף הוא בחיים".

וי"ל שזהו הטעם שענין זה נאמר ביעקב ("יעקב אבינו לא מת"), ולא באברהם ויצחק – כי, "זרעו בחיים" שייך ביעקב שזרעו בשלימות ("מתו שלימה"¹⁰), משא"כ אברהם ויצחק שיצאו מהם ישמעאל ועשו¹¹, ולכן, גם הענין ד'הוא בחיים" (שנעשה ע"ז ש'זרעו בחיים") שייך ביעקב דוקא¹².

וההסברה בזה¹³ – מדתו של יעקב היא מדת האמת, כמ"ש¹⁴ "תתן אמת ליעקב"¹⁵, ותכונת האמת שנמשכת וחודרת בכל הדרגות (מלמעלה מעלה עד למטה מטה) בכל התוקף והשלימות, ולכן "זרעו" (שכולל זרעו וזרע זרעו עד סוף כל הדורות¹⁶) בחיים", וע"ז מתגלה הנצחיות דחיי יעקב (גם בעולם הזה¹⁷), "אף הוא בחיים".

יעקב אבינו לא מת" – שכוונתו למאד"ל בתענית שם, אלא, שבתענית למדו זה מהפסוק ("מקרא אני דורש") ש"מקיש הוא לזרעו". וראה גם תוד"ה יעקב תענית שם: "וכן משמע מדכתיב יגוע ולא כתיב ימת".

(10) פרש"י פרשתנו מז, לא.

(11) פסחים נו, א.

(12) ראה חדא"ג מהרש"א לתענית שם: "מש"ה נקט יעקב (טפי מאברהם ויצחק) כמו שהוזכר בקרא בהקישא, דלא שייך אלא ביעקב להקישו לזרעו, משא"כ באברהם ויצחק משום זרעו ישמעאל ועשו".

(13) ראה גם לקו"ש חכ"ו ע' 8. וש"נ.

(14) מיכה בסופר.

(15) ראה תורת לוי"צ לתענית שם (ס"ע ז')

ש"אמ"ת ליעקב"ב הוא תיבות יעקב"ב ל"א מ"ת".

(16) ובוה גופא – כל אחד ואחד מישראל,

שהרי, אם חסר ח"ו אצל אחד מישראל (בדור אחד), אין זה אמת.

(17) שהרי בנוגע לעוה"ב אין חידוש בדבר.

וראה חדא"ג מהרש"א שם: "אם שלא מת בנפש ..

אמאי נקט יעקב טפי מאברהם ויצחק".

א. סיום וחותם ספר בראשית, ספר ראשון שבתורה – שלאח"ז מכריזים "חזק חזק ונתחזק" (כמנהג ישראל² בסיום וחותם כל הספרים, החל מספר הראשון, ספר בראשית), שרומז על החיזוק וההתחזקות³ דבנ"י בכל עניניהם – הוא בפרשת ויחי, "ויחי יעקב"⁴.

והענין בזה:

בנוגע ל'ויחי יעקב" מציינו עילוי גם לגבי אברהם ויצחק – כדאיתא בגמרא⁵ "יעקב אבינו לא מת .. וכי בכדי ספרו ספדנייא וחנטו חנטייא וקברו קברייא .. מקרא אני דורש, שנאמר⁶ ואתה אל תירא עבדי יעקב נאום ה' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים, מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" – "ויחי יעקב", "חי הוא לעולם"⁷.

וכיון שחז"ל למדו ש"יעקב אבינו לא מת" ("ויחי יעקב") מזה שהכתוב "מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" (ולא מהכתוב בפרשתנו⁸ בנוגע ליעקב עצמו "ויגוע ויאסף אל עמיו", "ומיתיה לא נאמרה בו"⁹) –

(1) כמרומו בשמו – "בראשית" – מלשון ראשית (ראשון).

(2) ראה שו"ע או"ח סו"ס קלט ובנ"כ. הנסמן בלקו"ש חכ"ה ע' 474.

(3) וג"פ ("חזק חזק ונתחזק") – שהחיזוק גופא הוא באופן של חזקה, "בתלת ימיני הוי חזקה" (ב"מ קו, רע"ב. וש"נ).

(4) להעיר שבכ"מ נקראת הפרשה בשם "ויחי יעקב" (רמב"ם בסדר תפלות כל השנה בסוף ספר

אהבה).

(5) תענית ה, ב.

(6) ירמ"ל, יו"ד.

(7) פרש"י תענית שם.

(8) מט, לג.

(9) כפירוש רש"י על הפסוק (פשוטו של מקרא) "ויגוע ויאסף, ומיתיה לא נאמרה בו, ואמרו חז"ל

הרי בפועל ובגלוי "ספרו ספדנייא וחנטו חנטייא וקברו קברייא". והתירוץ על זה – "מקרא אני דורש, שנאמר ואתה אל תירא עבדי יעקב נאום ה' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים, מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים", כלומר, כיון ש"מקרא אני דורש", כן הוא האמת (ש"הוא בחיים"), וזה ש"חנטו חנטייא כו'" – "נדמה להם שמת, אבל חי הוא".⁷

ומזה מובן גם בנוגע ל"זרעו בחיים" – שכיון שמפורש בקרא²⁶ שהמעמד ומצב דבנ"י בכל הדורות (עד לדור האחרון של הגלות שבהם תקויים ההבטחה "כי הנני מושיעם מרחוק ואת זרעך מארץ שבים") הוא באופן ש"זרעו בחיים", בודאי כן הוא האמת, ואם ישנם כאלה שטוענים שיש כמה מבנ"י שאינם מתנהגים ע"פ תומ"צ בחיי היום-יום – אין זה אלא ש"נדמה להם" שחסר ח"ו בהענין ד"זרעו בחיים", אבל האמת היא ש"זרעו בחיים".

זאת ועוד: כיון ש"מה זרעו בחיים אף הוא בחיים", הרי, הטענה שיש חלישות וחסרון בהענין ד"זרעו בחיים" (וי"ל – אפילו באחד מזרעו²⁵), היא פגיעה, רחמנא ליצלן, בהענין ד"הוא בחיים", בהחיים דיעקב!

וההסברה בזה (שבכל מעמד ומצב "זרעו בחיים" ועי"ז "אף הוא בחיים") – ע"פ מארז"ל²⁷ "אע"פ שחטא ישראל²⁸ הוא", וכפ"ד הרמב"ם²⁹ "מי

(26) ולא רק באופן של דרש ("מקרא אני דורש") – שהרי, הדרש הוא "מקיש הוא לזרעו", היינו, שהדרש מלמדנו ש"אף הוא בחיים" כמו ש"זרעו בחיים", אבל בנוגע ל"זרעו" אין צורך בדרש, כיון שמפורש בקרא.

(27) סנהדרין מד, רע"א.

(28) "ישראל" דייקא – שם המעלה דיעקב, ע"ש "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל" (וישלה לב, כט), נוסף לכך שגם השם "יעקב" הוא

ועפ"ז מובן תוכן החיזוק וההתחזקות ("חזק חזק ונתחזק") דבנ"י שבסיום וחותם ספר בראשית, ספר ראשון (ובמילא גם החיזוק הראשון והעיקרי) שבתורה – הסך-הכל (סיום וחותם) דספר בראשית שבו מסופר תולדות חייהם של האבות¹⁸, אשר, "מעשה אבות סימן ונתנית-כח) לבנים"¹⁹ – "ויחי יעקב", "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" – שבוה מרומז ש"זרעו" של יעקב, כא"ר מבנ"י, האנשים והנשים והטף, עד סוף כל הדורות²⁰, בכל הזמנים והמצבים ובכל המקומות, הוא "בחיים", חיים אמיתיים, כמ"ש²¹ "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים"²², ע"י תורתו, "תורת חיים"²³, ומצוותי עליהם נאמר²⁴ "וחי בהם".

ב. לכאורה יש מקום לשאלה: הרי מצינו בדברי ימי ישראל בכל הדורות (וגם בדורנו זה) שיש כמה מבנ"י שלא רואים אצלם בגלוי ההנהגה ע"פ התומ"צ בחיי היום-יום, וא"כ, איך אומרים ש"זרעו" (כל זרעו²⁵) בחיים?

והמענה לזה – מפורש בדברי הגמרא:

לאחרי שהגמרא אומרת ש"יעקב אבינו לא מת" – באה שאלה: "וכי בכדי ספרו ספדנייא כו'", כלומר, איך אפשר לומר ש"יעקב אבינו לא מת",

(18) "ספר הישר", "ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו שרים" (ע"ז כה, א).

(19) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו.

(20) ראה אגה"ק ס"ז: "נשמתו (של יעקב) .. כלולה מכל הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם".

ואתחנן ד, ד.

(22) ראה זהר פרשתנו (רטז, א): "ויחי יעקב .. ועמך כולם צדיקים .. מ"ט בגין דמתדבקין בגופא דמלכא דכ' ואתם הדבקים גו' חיים" (הובא באוה"ת פרשתנו ע' שנד).

(23) ראה אבות דר"ז ספ"ד.

(24) אחרי יח, ה.

(25) ראה לעיל הערה 16.

אלקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה".

ויש לומר ע"ד הרמז – ש"עצמות יוסף" רומזו על העצמות (עצמות מלשון עצם הדבר³⁶) דבנ"י (כל ישראל נקראים ע"ש יוסף, כמ"ש "נוהג כצאן יוסף"³⁷), והפירוש ד"ויישם בארון במצרים", הוא, שגם במעמד ומצב ד"מצרים", שיש "מצרים לישראל"³⁸ (החל וכולל המיצר ד"תקפו יצרו הרע"), נמצא העצם דבנ"י ("עצמות יוסף") בשלימות – "בארון", כמו דבר שמונה בתוך ארון סגור מכל הצדדים ששום דבר אינו יכול לפגוע בו.

ועוד:

ארונו של יוסף קשור עם ארון הברית, כמאדו"ל³⁹ "כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו שני ארונות הללו... מהלכין זה עם זה", ויש לומר הרמז בזה – שהארון המגין על העצם דבנ"י הוא ארון הברית, שבו נמצאים הספר תורה והלוחות, "זרות על הלוחות"⁴⁰, אותיות החקיקה, ש"הם מיני ובי' והן דבר א' ממש עם האבן שנחקקו בו", עד שאי אפשר להפריד ביניהם⁴¹, היינו, שהקשר של יהודי עם התורה הוא באופן שהתורה חקוקה בו ומתאחדת עמו למציאות אחת, ומבלי הבט על מעמדו ומצבו בגלוי (גם כאשר שייכותו לארון הברית היא בהעלם⁴²) לא שייך להפריד ח"ו בין יהודי לתורה, כיון שזוהי מציאותו האמיתית, ובלשון הזהר⁴³ "ישראל אורייתא וקב"ה כולא חד".

(36) כמו בגוף האדם – שעצם מבנה הגוף הוא (לא הבשר והגידים כו') ע"י העצמות.
(37) תהלים פ, ב ובפרש"י.
(38) ב"ר פט"ז, ה.
(39) סוטה יג, טע"א.
(40) תשא לב, טז.
(41) לקו"ת ר"פ בהוקותי ור"פ חוקת. ובכ"מ.
(42) להעיר מהענין דגזירות הארון (רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ד. וראה לקו"ש חכ"א ע' 156 ואילך).
(43) ח"ג עג, א.

שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה.. הוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, היינו, שהנהגתו בפועל היפך התורה אינה אלא ענין חיצוני מפני ש"תקפו יצרו הרע", ואילו רצונו הוא "להיות מישראל.. לעשות כל המצות כו", ולכן, מבלי הבט על מעמדו ומצבו בפועל ובגלוי, "ישראל הוא", ויש לו שייכות לכל התורה כולה³⁰, כמ"ש³¹ "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" – "ירושה" אינה תלוי בהנהגתו של הירוש, כי אם, במציאותו בתור יורש, להיותו מזרעו של יעקב³² ("קהלת יעקב").

ג. ויש לומר, שענין זה מרומז בסיום וחותם פרשת "ויחי יעקב" – "ויישם בארון במצרים"³³:

"בארון במצרים" – היו "עצמות יוסף" כל זמן שהיו בני במצרים, ובצאתם ממצרים כתיב³⁴ "ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני ישראל לאמר פקד יפקוד אלקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה אתכם", כמ"ש בסוף פרשתנו³⁵ "וישבע יוסף את בני ישראל לאמר פקד יפקוד

אותיות יו"ד עקב, שרומז שגם במעמד ומצב של "עקב" (ועד ש"ידו אוחות בעקב עשו") נמשך וחודר הו"ד – אות ראשונה (ראש התיבה) רשם הוי", "חלק הוי' עמו יעקב חבל נחלתו" (האוינו לב, ט), ועד שזוהי מציאותו של יהודי – יו"ד.
(29) הל' גירושין ספ"ב.

(30) ומרומז גם ב"ישראל (הוא) – ר"ת יש ששים ריבוא אותיות לתורה (מגלה עמוקות אופן קפו).
(31) ברכה לג, ד.
(32) להעיר, שיעקב ענינו תורה, כמ"ש "ויקים עדות בעיקב ותורה שם בישראל" (תהלים עח, ה).
(33) ראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 476 ואילך. חכ"ו ע' 85 ואילך.
(34) בשלח יג, יט.
(35) נ, כה.

ובהדגשה יתירה בנוגע לדורנו זה – שאלה שלעת-עתה אינם מקיימים תומ"צ הם "תינוקות שנשבו", ודינם מפורש בפס"ד הרמב"ם⁴⁷ ש"בני התועים האלה ובני בניהם שהדיחו אותם אבותם ונולדו בין הקראים וגדלו אותם על דעתם⁴⁸, הרי הוא כתינוק שנשבה ביניהם וגדלוהו⁴⁹ ואינו זריו לאחוז בדרכי המצוות, שהרי הוא כאנוס, ואע"פ ששמע אח"כ [שהוא יהודי וראה היהודים ודתם, הרי הוא כאנוס, שהרי גדלוהו על טעותם].. לפיכך ראוי להחזירם בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה".

ה. וענין עיקרי בשלילת הדיבור בסגנון של הפחדות ואיומים, ובפרט בדברים מבחילים ביותר, שאין לחזור עליהם בדיבור משום הציווי המפורש בתורתנו "אל תפתח פה כו"⁵⁰ (נוסף על האמור לעיל בנוגע להיפך התועלת בקירוב לבם של ישראל לאביהם שבשמים) – שזהו היפך האמת (ע"פ

ד. ומזה למדים הוראה בנוגע להאופן שבו נעשה החיזוק דבנ"י ("חזוק") במצרים, בזמן הגלות, "כל המלכיות (גליות) נקראו ע"ש מצרים"³⁸, עד לגלות זה האחרון, שמצד קושי ואריכות הגלות שלא בערך לשאר הגליות, יש צורך בחיזוק גדול יותר:

החיזוק דבנ"י בזמן הגלות נעשה ע"י ההכרזה "ויחי יעקב", ש"יעקב אבינו לא מת.. מה זרעו בחיים אף הוא בחיים", כלומר, הדגשת מעלתו האמיתית של כאו"א מישראל (זרעו של יעקב) מצד מציאותו ש"ישראל הוא", שלכן, מבלי הבט על מעמדו ומצבו בגלוי יכול וצריך לגלות את מעלתו האמיתית (ע"ז שישוּב בתשובה, ויקיים התורה ומצוותי במעשה בפועל) – שע"ז מחזקים ומעודדים את רוחו לכוּא למעמד ומצב של חיים ("זרעו בחיים") אמיתיים גם בפועל ובגלוי.

לעומת זאת, כשמדגישים ומבליטים את החסרון של אלה מבנ"י שלעת-עתה אינם מקיימים תומ"צ, ולא עוד אלא שמוסיפים בהפחדות ואיומים בעונשים קשים, ר"ל היל"ת – לא זו בלבד שלא זו הדרך לפעול בהם (ובכלל) חיזוק בעניני יהדות, תורה ומצוותי, אלא אדרבה, ע"ז מחלישים את רוחם, ויתירה מזה, מחזקים אותם מתשובה, תורה ומצוותי, כנראה במוחש (ובפרט בדורנו זה) שהדרך היחידה לקרב לבם של בנ"י לאביהם שבשמים היא ההוכחה בדרכי נועם ודרכי שלום⁴⁴, מתוך אהבת ישראל דוקא – "ויכיהן⁴⁵ משה שאוהבן"⁴⁶.

44) להעיר מפרטי דיני תוכה – רמב"ם הל' דיעות פ"ו ה"ז ואילך. שו"ע אדה"ז (או"ח סקנ"ו ס"ו ואילך. ח"מ הל' אונאה ס"ל).

45) דבר"פ פ"א, ד.

46) ראה גם קדושת לוי פ' בראשית (ד"ה רבותינו ז"ל אמרו) בפירוש מאד"ל (ב"ר ספ"ב) "במעשיהן של צדיקים חפץ ואינו חפץ במעשיהן של רשעים", ש"מעשיהן של רשעים" רומז על

עבודת ה' בשנאה וכעס על עובדי רצונו ית, ואעפ"כ, "חפץ יותר במעשיהם של צדיקים שיקרבו כל העולם כולו לעבוד את הבורא ע"י דברי נועם.. ולא ע"י כעס.. כי דרכו ומדתו של השי"ת הוא טוב, וחפץ שהכל יקרבו אליו ע"י טוב". ושם פ' חוקת (ד"ה ודברתם אל הסלע): "יש בני בחינות במוכיח.. אחד שמוכיח בדברים טובים, והיינו, שאומר לכל איש ישראל גודל מעלתו ומקום מקור מחצב נשמתו.. וגודל הנחת רוח להבורא יתברך ממצות כל איש ישראל.. ויש שמוכיח.. בדברים קשים ובדברי ביושים.. והחילוק שביניהם, זה שמוכיח.. בטוב מעלה את נשמת ישראל למעלה מעלה ומספר תמיד בצדקת ובגדלות ישראל כמה גדול כחם למעלה, וראוי הוא להיות מנהיג על ישראל, זה שמוכיח את ישראל בדברים קשים אינו בבחי' הזאת".

47) הל' ממרים פ"ג ה"ג.

48) "ונולדו במנינות וגידלו אותם עליו" (דפוס רומי וכת"י תימן).

49) "כתינוק שנשבה לבין הגוים וגידלוהו הגוים על דעתם שהוא אנוס" (שם).

50) ראה לקמן ס"ו.

של אֵל דעות" המפורשת בתורה
שיהודים אלה דינם "כתינוק שנשבה ..
שהוא כאנוס", ש"רחמנא פטרי"!

היפך כבודו של הקב"ה:

תיאורו של הקב"ה כמי שיושב
ומחשב חשבון העונות וממתין (ר"ל
ור"ל) עד שתתמלא הסאה, ואינו זו
משם עד שגובה עבור כל העונות, וחוזר
ומתחיל חשבון חדש של עונות וממתין
ר"ל ור"ל עד שתתמלא הסאה כו' –
הוא היפך הכבוד כלפי מעלה, כיון
שזהו כמשל מלך אכזרי שמחכה ורוצה
להפרע... בה בשעה שהמציאות היא
להיפך ממש – שהקב"ה הוא "אב
הרחמים", כמפורש בריבוי פסוקים
ומאמרי חז"ל, החל מ"ג מדות
הרחמים: "ה' 56 ה' (מדת רחמים ב'
פעמים דוקא – לפני ולאחרי שחטא 57)
אֵל (אף זו מדת רחמים 58) רחום וחנון
ארך אפים ורב חסד וגו' נושא עון
ופשע וחטאה".

עיקר התעסקותו של הקב"ה היא (לא
בחשבון העונות, אלא) להוסיף ולהרבות
שמחות בישראל – כמארז"ל 59 "מה הוא
(הקב"ה) עושה מאותה שעה (לאחרי
ששת ימי בראשית) ועד עכשיו .. יושב
ומזווג זיווגים", שיתוסף שמחות חתן
וכלה (כולל התכלית ד"פרו ורבו",
השמחה לדירת בני 60 ובנות), הקשורה
עם שמחת הגאולה 61 (שאו יהיו הנישואין
דהקב"ה וכןס"י 62), כמ"ש בברכת
נישואין: "מהרה כו' ישמע בערי

תורת־אמת), היפך כבודו של הקב"ה,
והיפך כבודן של ישראל.

היפך האמת:

פס"ד מפורש ברמב"ם 51 ש"שקול
זה (חשבון העונות והזכיות) אינו לפי
מנין העונות והזכיות אלא לפי גודלם,
יש זכות שהוא כנגד כמה עונות וכו',
ואין שוקלין אלא בדעתו של אֵל דעות,
והוא היודע היאך עורכין הזכיות כנגד
העונות".

ובנוגע לענינו: כיון שאלה שאינם
מקיימים תומ"צ בדורנו הם "כתינוק
שנשבה .. שהוא כאנוס" – הרי "אנוס
רחמנא פטרי" 52; ולאידך, כאשר אותם
"תינוקות שנשבו" מקיימים אפילו מצוה
אחת בלבד (ועאכו"כ כמה מצוות,
והעידו חז"ל 53 שאין לך אדם מישראל
שלא קיים כו"כ מצוות 54), ה"ז חשוב
ויקר ביותר וביותר אצל הקב"ה!

ועוד וגו' עיקר: דוקא בדורנו זה
גדולה ביותר ההתעוררות של אותם
"תינוקות שנשבו" לשוב לדרך התומ"צ,
עד כדי כך, שעשרות אלפי יהודים התקרבו
ונעשו שומרי תומ"צ בפועל ממש, ומוסיף
והולך ביתר שאת וביתר עוז.

ומי הוא זה ואי זה הוא אשר ימלאו
לבו לשקול בדעתו (דעת בשר ודם)
חשבון העונות, ולא עוד אלא להעלות
על דל־שפתיו שבגלל שבדורנו זה ישנם
כו"כ מישראל שלעת־עתה אינם
מקיימים תומ"צ לכן יבואו עונשים הכי
מבהילים 55, ר"ל היל"ת – היפך דעתו

(51) ה'ל' תשובה פ"ג ה"ב.

(52) ב"ק כח, סע"ב. וש"נ.

(53) ראה חגיגה בסופה. ובכ"מ.

(54) ראה תו"א מקץ לא, ג: "אין לך אדם
מישראל שלא כיבד את המקום בכך (כנבוכדנצר
שהחל ג' פסיעות לכבוד השי"ת) וכל טוב עוה"ז
כדאי הוא לו". וראה גם אגרת השמד להרמב"ם
פ"ג.

(55) ובנוגע להענינים המבהילים שהיו בדור
האחרון – ברור ופשוט שאין זה עונש, כדלקמן ס"ז.

(56) תשא לר, ר"ז.

(57) פרש"י עה"פ – מר"ה יז, ב.

(58) פרש"י עה"פ – ממכילתא בשלה טו, ב.

(59) ב"ר פס"ח, ד.

(60) כולל גם השמחה דהכניסה לביתו של

אברהם אבינו (ראה שבת קל, א).

(61) ועד"ז בנוגע ל"פרו ורבו" – "אין בן דוד

בא עד שישלכו כל נשמות שבגוף", "אוצר ששמו

גוף" (יבמות סב, סע"א. וש"נ).

(62) שמו"ר ספט"ז.

ויתירה מזה "בני בכורי ישראל"⁷⁵, והקב"ה אהבם, כמ"ש "אהבתי אתכם אמר ה'"⁷⁶, "כי נער ישראל ואוהבהו"⁷⁷, וכתורת הבעש"ט⁷⁸ שאהבת הקב"ה לכאו"א מישראל היא גדולה יותר מאהבת הורים זקנים לבנם יחידם שנולד להם לעת זקנתם – אינו סובל דיבורים שהם היפך שבח בניו, ולא עוד אלא שהדיבור היפך שבח בניו פוגע בו (בהקב"ה) כביכול, כמ"ש ברור ומפורש "הנוגע בכם נוגע בכבת עיניו"⁷⁹.

ועד כדי כך, שאפילו בנוגע לנביאי ישראל, ש"רוח ה' דבר בם ומלתו על לשונם"⁸⁰, "אין הקב"ה רוצה במי שאומר דילטורייא על ישראל"⁸¹, ועד שנענשו על שאמרו דילטורייא על ישראל, כמו: ישע"י הנביא, גדול שבנביאים⁸² (כבן כרך שראה את המלך⁸³), שכאשר אמר "ובתוך עם טמא שפתיים אנכי יושב"⁸⁴, "אמר לו הקב"ה, ישע"י, בנפשך אתה רשאי לומר כי איש טמא שפתיים אנכי ניחא, שמא ובתוך עם טמא שפתיים אנכי יושב, אתמהא, תא חמי מה כתיב תמן, ויעף⁸⁵ אלי אחד מן השרפים ובידו רצפה .. רוץ פה, רצוץ פה למי שאמר דלטוריא על בני"⁸⁶, וכיו"ב בשאר נביאי ישראל.

ו"אם כך נענשו עמודי עולם .. כשנשאו בעדת ישראל מעט דברים, כל

יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה"⁶³.

ועוד:

גם בשעה שהקב"ה מעניש על חטאים (לאחרי שמאריך אף וגבה דילי"⁶⁴) – אין העונש בתור נקמה ח"ו, אלא לטובת האדם, כדי לנקותו ולטהרו מלכלוך החטא⁶⁵, ובלשון רבינו הזקן⁶⁶: "כמו אב רחמן חכם וצדיק המכה בנו .. כמשל מלך גדול ונורא הרוחץ בכבודו ובעצמו צואת בנו יחידו מרוב אהבתו".

ויתירה מזה: אע"פ שהעונש הוא לטובת האדם, "מרוב אהבתו" של המלך "לבנו יחידו", הרי, כיון שהעונש (הרחיצה מלכלוך החטא) גורם צער לבנו יחידו, מצטער הקב"ה על זה וצועק "אוי לי כו"⁶⁷, "בזמן⁶⁸ שאדם מצטער שכינה .. אומרת קלני מראשי קלני מזרועי"⁶⁹, "עמו אנכי בצרה"⁷⁰, "בכל⁷¹ צרתם לו צר"⁷² ("בכל זמן שהיו בצרה הי' לו צר"⁷³).

והיפך כבודו של ישראל:

כיון שבניי הם בניו של הקב"ה, כמ"ש "בנים אתם לה' אליקים"⁷⁴,

(63) ע"פ ירמ' לג, יו"ד-יא.

(64) ירושלמי תענית פ"ב ה"א.

(65) ראה כחורי מאמר שני פמ"ד. עיקרים מאמר רביעי. פל"ח. לקו"ת קרח נג, ד. מטות פו, ב. לקו"ש חכ"ב ע' 71 ואילך. וש"נ.

(66) אגה"ק סכ"ב.

(67) ירמ' יו"ד, יט. פתיחתא דאיכ"ר כד.

(68) חגיגה טו, ב. וש"נ.

(69) ושם: "כך הקב"ה מצטער (גם) על דמן של רשעים שנשפך".

(70) תהלים צא, טו. וראה תענית טז, א.

(71) ישע"י סג, ט. תענית שם. מכילתא ס"פ בשלח.

(72) ובפרש"י ע"פ: "לא (באל"ף) צר", "לא היצר להם כפי מעלליהם שהיו ראוין ללקות, כי מלאך פניו, הוא מיכאל שר הפנים ממשמשי לפניו, הושיעם תמיד בשליחותו של מוקום" ("באהבתו ובחמלתו גו").

(73) מצו"ד עה"פ.

(74) פ' ראה יד, א.

(75) שמות ד, כב.
 (76) מלאכי א, ב.
 (77) הושע יא, א.
 (78) כש"ט הוספות סקל"ג.
 (79) זכר"ב, ב. יב.
 (80) ע"פ ש"ב כג, ב.
 (81) שהש"ר פ"א, ו (א). וראה זו"ח נח כג, סע"א ואילך.
 (82) יל"ש ישע"י רמז שפה.
 (83) חגיגה יג, ב.
 (84) ישע"י ו, ה.
 (85) שם, ו.
 (86) שהש"ר שם. וראה בארוכה אגרת השמד פ"ב.

כמה צריכים להשתדל בלימוד זכות על בני":

אם בדברים בלתי-רצויים "הדיבור גם בדרך הדמיון מעורר את מדת הדין עד שהשטן מקטרג כו" (אף שבודאי אין הקב"ה שומע את דבריו של השטן, ואדרבא כמ"ש⁹⁵ "יגער ה' בך השטן") – בדברים טובים, לימוד זכות על בני" (שרצונו וחפצו של הקב"ה שילמדו זכות על בניו), בודאי ובודאי שדיבור זה פועל פעולתו שהקב"ה יקבל הלימוד זכות⁹⁶, כפי שמצינו בגדעון, ש"בימיו⁹⁷ היו ישראל בצרה והי' הקב"ה מבקש אדם שילמד עליהם זכות.. כיון שנמצא זכות בגדעון שלמד עליהם זכות⁹⁸, מיד נגלה עליו המלאך⁹⁹, שנאמר וירא אליו מלאך ה' ויאמר לו לך בכחך זה, בכח זכות שלמדת על בני", "אמר הקב"ה, יש בך כח ללמד סניגוריא על ישראל, בזכותך הם נגאלים"¹⁰⁰.

ומצינו בדברי ימי ישראל בכל הדורות שגדולי ישראל השתדלו והרבו בלימוד זכות על בני", גם כשהיו בשפל המצב כו', עד שהי' צורך ב"דיבור בדרך דמיון" כדי למצוא עליהם לימוד זכות, ועאכו"כ בנדודי, שאין צורך לחפש לימוד זכות, ובודאי שאין צורך ב"דיבור

שכן קל מקלי עולם יתיר לשונו על קהלות ישראל.. לקרוא אותם פושעים ורשעים" (כלשון הרמב"ם⁸⁷, וכמ"ש לפני⁸⁸) "האדם אין ראוי לו לדבר ולדרוש באזני העם עד שיחזור מה שרצונו לדבר פעם ושתים ושלש וארבע וישנה אותו היטב ואח"כ ידבר.. מה שיחוק האדם בידו ויכתבהו על הספר, ראוי לו שיחזירהו אלף פעמים אילו יתכן זה, וזה האיש.. כתב אלו הענינים הנכבדים בטופס.. ומסרו ביד איש שישוט בם בכל עיר ובכל מדינה, והאפיל בם לכות בני אדם, שלח חושך ויחשיך".

ו. ועוד בחומר ושלילת הדיבור אודות ענינים של עונש ח"ו – מצד האזהרה המפורשת בתורתנו הקדושה תורת אמת: "אל תפתח פה לשטן":

איתא בגמרא⁸⁹ "לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן.. מאי קראה, שנאמר⁹⁰ כמעט כסדום היינו⁹¹, מאי אהדר להו נביא, שמעו⁹² דבר ה' קציני סדום", ש"הדיבור גם בדרך הדמיון מעורר את מדת הדין עד שהשטן מקטרג.. שראוי לכך, וז"ש כמעט כסדום היינו וגו', שאמר כן בדרך הדמיון לענין העונש, ומדת הדין אהדר ל" דראוי לכך כו"⁹³. ומזה מובן לאידך – ובמכ"ש וק"ו, שהרי "מדה טובה מרובה כו"⁹⁴ – עד

(95) זכר"ג, ב. וראה לקמן סי"ז.
(96) אפילו כשנגזרה גזירה – כמאור"ל (שבת סג, א. וש"ו) "אפילו הקב"ה גזר גזירה הוא מבטלה", בשביל דבריו של הצדיק שמלמד זכות.

(97) תנחומא שופטים ד.
(98) באמרו: "ויש ה' עמנו ולמה מצאתנו כל זאת ואי כל נפלאותיו אשר ספרו לנו אבותינו הלא ממצרים העלנו ה' ועתה נטשנו ויתנו ככף מדין" (שופטים ו, יג), "אם צדיקים היו אבותינו יעשה לנו בזכותם, ואם רשעים היו, כשם שעשה להם נפלאותיו חנם כן יעשה לנו, ואי כל נפלאותיו" (פרש"י עה"פ).

(99) כ"ה (נגלה עליו המלאך) במדרש תנחומא שלפנינו, אבל בפסוק נאמר "ויפן אליו ה' גוי", ובפרש"י: "הקב"ה בעצמו, וכ"ה ביל"ש שבהערה ובאה: "דין הוא שאגלה אני בכבודי עליך".

(100) יל"ש שופטים רמז סב.

(87) באגרת השמד שם.
(88) שם פ"א.
(89) ברכות יט, סע"א. כתובות ה. ב. וראה רמ"א י"ד ששע"ו ס"ב. שר"ע אדה"ז חו"מ הל' שמירת גוף ונפש ס"ב.
(90) ישעי' א, ט.
(91) ויש לומר, שישעי' אמר זה כדי שילמדו מזה הזהירות שלא לפתוח פה – ע"ד מארז"ל (ע"ז ד, סע"ב ואילך) "לא דוד ראוי לאותו מעשה.. אלא.. שהקים עולה של תשובה".
(92) שם, י"ד.
(93) חדא"ג מהרש"א כתובות שם.
(94) סוטה יא, א. וש"ו.

בנבואת זכרי' (שקורין בהפטורה דשבת חנוכה) כתיב⁹⁵ "ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך השטן ויגער ה' בך הבוחר בירושלים הלא זה אוד מוצל מאש", כלומר, הקב"ה בעצמו גוער בהשטן שרוצה לקטר על בני", להיותו "הבוחר בירושלים", ע"ש יראה וע"ש שלם¹⁰⁶, שלימות היראה¹⁰⁷, שזוהי מציאות האמתית של כאו"א מישראל שנבחר ע"י הקב"ה ("אתה בחרתנו מכל העמים"), ומוסיף הקב"ה בגערתו על השטן – "הלא זה אוד מוצל מאש", "כלומר¹⁰⁸ לא נשתייר מישראל כי אם מעט, מאוד שניצל משריפה, ואתה בא לקטר עליהם שאשחיתם"? ...!

ובנוגע לענינו:

דורנו זה, שארית הפליטה מהשואה שבה נהרגו על קידוש השם ששה מלין יהודים השם יקום דמם, הוא בבחינת "אוד מוצל מאש", "כאוד שניצל משריפה". וחלילה וחס לקטר עליהם, ועאכו"כ בקטרוג חמור, שהנהגתם עלולה להביא שואה נוספת, ר"ל היל"ת, "לא תקום פעמיים צרה"¹⁰⁹.

דבר זה חמור שבעתיים – כשהקטרוג על דורנו זה, "אוד מוצל מאש", נעשה תוך כדי חילול כבודם של הקדושים שנהרגו על קידוש השם, ע"י הצדקת השואה בכך שנתמלאה הסאה של העונות.

ובהקדמה:

ישנם ענינים בלתי-רצויים שאינם באים בתור עונש על עונות, כי אם, מפני שכך גזר הקב"ה, ללא טעם והסברה כלל

בדרך דמיון", כיון שהמציאות בפועל היא שהחסרון בקיום התומ"צ אינו אלא מפני האונס דתינוק שנשבה, ולאידך, במצב כזה גדולה ביותר המעלה והחשיבות דכל מצוה, אפילו מעשה אחד, דיבור אחד או מחשבה אחת, ועאכו"כ התעוררות גדולה של אלפים ואלפים מישראל שנתקרבו ליהדות, ומוסיף והולך (כנ"ל ס"ו).

ולכל לראש – הלימוד זכות בנוגע לקירוב וזירוז הגאולה – שכיון שכבר "כלו כל הקיצין"¹⁰¹, עוד בזמן הגמרא, ועאכו"כ לאחר אריכות וקושי הגלות במשך יותר מאלף ותשע מאות שנה ועדיין לא בא... ובנוגע לתשובה ("אין הדבר תלוי אלא בתשובה"¹⁰¹) – כבר עשו תשובה, שהרי אין לך אדם מישראל שלא הרהר תשובה (לא רק פעם אחת, אלא) כמה פעמים במשך ימי חייו, שע"ז נעשה "בשעתא חדא וברגע חדא"¹⁰² מרשע גמור צדיק גמור, כפס"ד הגמרא¹⁰³ שהמקדש את האשה "על מנת שאני צדיק (גמור)¹⁰⁴ אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה" – הרי בודאי ובודאי שמשיח צדקנו צריך לבוא תיכף ומיד ממש, אשר, כדאי הוא לימוד זכות זה לגאול את ישראל, ובפרט שנוסף על הלימוד זכות, ה"ז גם פס"ד של כו"כ רבנים ומורי-הוראה בישראל, וכיון שהתורה "לא בשמים היא"¹⁰⁵, הרי, פס"ד זה בב"ד של מטה מחייב כביכול ומזכה גם את ב"ד של מעלה, וכן יקום!

ז. ויש להוסיף, שביטול הפתחון-פה שהשטן והלימוד זכות על בני מודגש ביותר בקשר ובשייכות לדורנו זה:

(106) תוד"ה הר – תענית טז, א (מב"ר פנ"ו, יו"ד).
 (107) לקו"ת ראה כט, ד. דרושי ר"ה ס, ב. שה"ש ו, ג. ובכ"מ.
 (108) פי' מהר"י קרא עה"פ.
 (109) ל' הכי – נחום א, ט (וראה לקו"ש חכ"ג ע' 306 הערה 55. וש"נ).

(101) סנהדרין צז, ב.
 (102) זח"א קט, סע"א.
 (103) קידושין מט, ב. רמב"ם הל' אישות פ"ה ה"ה. טושו"ע אה"ע סל"ח סל"א.
 (104) ע"פ גירסת האור זרוע סק"ב.
 (105) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

ואדרכה: כל אלה שנהרגו בשואה הם קדושים (כפי שנקראים בפי כל ישראל) כיוון שנהרגו על קדושת השם¹¹⁷ (בגלל היותם יהודים)¹¹⁸, והשם ינקום דמם (כפי שמוסיף כל יהודי שמוזכר קרבנות השואה), ובנוסף התפלה ד"אב הרחמים": "קהלות הקודש שמסרו נפשם על קדושת השם .. וינקום נקמת דם עבדיו השפוך, ככתוב בתורת משה .. כי דם עבדיו יקום .. ובכתבי הקודש נאמר .. יודע בגוים לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך", היינו, שהקב"ה מעיד עליהם שהם "עבדיו"¹¹⁹ (שמציאותו של העבד היא מציאות האדון¹²⁰), ומבטיח ש"ינקום נקמת דם עבדיו השפוך", כיון ששפיכת דמם הוא היפך חפצו...

ועד כדי כך גדלה מעלתם מצד הריגתם על קדושת השם [אפילו לולי

בשכל וחכמת התורה. ובלשון חז"ל (בנוגע להריגתו של רבי עקיבא שסרקן בשרו במסרקות של ברזל, ועד"ז כל עשרה הרוגי מלכות) "שתוק כך עלה במחשבה לפני"¹¹⁰, "גזירה היא מלפני"¹¹¹ (ולא נאמר על זה "מי חשיד קב"ה דעביד דינא בלא דינא"¹¹²). ואבהוהו דכולהו – גזירת ברית בין הבתרים, כמ"ש¹¹³ "ידוע תדע כי גר יהי זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה", שאין זה בגלל עונות, אלא שכך גזר הקב"ה¹¹⁴.

ובנדודי: השמדת ששה מליון יהודים באכזריות הכי גדולה ונוראה – שואה איומה שלא היתה (ולא תהי) "ר"ל דוגמתה במשך כל הדורות – לא יכולה להיות בתור עונש על עונות, שכן, אפילו השטן עצמו לא יוכל למצוא חשבון עונות בדור ההוא שיהי בו כדי להצדיק ח"ו עונש חמור כזה!

אין לנו שום הסבר וביאור (ע"פ חכמת התורה) כלל וכלל על השואה, כ"א רק ידיעת העובדה ש"כך עלה במחשבה לפני", ואשר "גזירה היא מלפני" [אף שבודאי לא באופן של חפץ (פנימיות הרצון) ח"ו, כאמור בתורה, "שכינה מה אומרת קלני מראשי כו", כי אם, ש"ברגע קטן עזבתך"¹¹⁵], ובודאי ובודאי לא ההסבר דעונש על עונות¹¹⁶.

(110) מנחות כט, ב.

(111) נוסח הפיוט בסדר העבודה דתפלת יוהכ"פ.

(112) ברכות ה, ב.

(113) לך לך טו, יג.

(114) ראה שמור"ר פ"ה, כב: "וישב משה אל ה' ואמר ה' למה הרעותה לעם הזה .. כך אמר (משה) לפני הקב"ה, וטלתי ספר בראשית וקראתי בו וראיתי מעשיהן של דור המבול היאך נדונו מדת הדין היתה, ומעשה דור הפלגה .. היאך נדונו ומדת הדין היתה, העם הזה מה עשו שנשתעבדו מכל הדורות שעברו".

(115) ישעי' נד, ז.

(116) להעיר ממ"ש אדהאמ"צ בשער התשובה

(ה, א) ש"האר"י ז"ל .. אמר בפירוש שבזמנו דווקא

בטלו השמדות שהי' בכל משך הזמן הזה ערך ת"ק

שנה ("מנשת גזרת תנז"ו שבימי רש"י עד גירוש

פורטגאל בזמן הנ"ב), וכל אותן שקידשו השם אלפים ורבות בכל דור כמבואר בס' שבט יהודה מכל פרטי השמדות שהי' בכל שנה בזמן ת"ק שנה הנ"ל .. הכל הי' מנשמות שהיו בזמן בית ראשון, שהיו אנשים גדולים .. נשמות גבוהות, ו"היו עובדים את ה' .. רק בעון פלילי דע"ז דבקו בו, ולא הי' לכל הדורות הללו .. עלי' ותיקון עד בזמן הפלסופים שבזמן רש"י והרמב"ם עד האר"י ז"ל", ד"לפי שהיו מוסיפים יניקה לע"ז כתרין דקליפה ע"כ התיקון הי' במס"ע על קה"ש באמונה פשוטה שהיא נגד סברת שכל האנושי .. אך בזמן האר"י ז"ל שהי' מבחי' התיקון ונגלה אליו חכמת הקבלה האמיתית, בטלו השמדות ולא יהי' עוד". ומכאן הוכחה נוספת (באם יש צורך) שההשמדות שהשואה הו"ע בפ"ע, שאינו בגדר עונש ותיקון, ככפנים.

(117) ראה ל"ש תהלים רמו תשא: "אלהי ה' נפשי אשא, זה דורו של שמד שנתמשכנו על קדושת השם".

(118) ראה שו"ת חת"ס יו"ד סשל"ג. אה"ע

ח"ב סקל"ב. ועוד.

(119) ראה סנהדרין מז, סע"א: "באו גוים

בנחלתך גר' נתנו ובלת עבדיך מאכל לעוף השמים

בשר חסידך לחיות ארץ, מאי עבדיך ומאי חסידך ..

חסידך ממש, עבדיך הנך דמחייבי דינא דמעיקרא,

וכיון דאיטול קרי להו עבדיך" (וראה רמ"א יו"ד

סו"ס שעו, ובנו"כ שם). וראה גם אגרת השמר שם.

(120) ראה קידושין כג, ב. ובפי' הרשב"א שם.

"בחדש העשירי בעשור לחודש .. סמך מלך בבל אל ירושלים"¹²⁸, ובלשון הרמב"ם¹²⁹: "עשירי בטבת שבו סמך מלך בבל נבוכדנאצר הרשע על ירושלים והביאה במצור ובמצוק" – המאורע הראשון שהביא להשתלשלות המאורעות דשאר הצומות הקשורים עם החורבן והגלות (י"ז תמוז – שבו הובקעה העיר, ותשעה באב – שבו נחרב ביהמ"ק, וצום גדלי' – שבו נהרג גדלי' ונכבה גחלת ישראל הנשארת כו'), ולכן יש בו חומר לגבי שאר התעניות, ש"אפילו¹³⁰ הי' חל בשבת לא היו יכולין לדחותו ליום אחר, מפני שנאמר בו¹²⁸ בעצם היום הזה"¹³¹.

וצריך להבין:

למה נאמר בכתוב זה¹³² (והועתק ברמב"ם¹³³) "סמך מלך בבל אל ירושלים", "סמך" דייקא, שהוא גם מלשון עור וסיוע, כמו "סומך נופלים" – בה בשעה שמדובר אודות המצור על ירושלים, התחלת (שכולל כל ההמשך ד) החורבן והגלות?!

ויש לומר הביאור בזה:

בפסוק זה (ביחזקאל) – שעיקרו (לא) סיפור המאורע, שכבר סופר לפני^ז, במלכים וירמיה, (אלא) כתיבת המאורע לדורות, "כתב לך את שם היום הזה את עצם היום הזה" – נתבאר התוכן (הפנימי) דכללות ענין החורבן והגלות, שאינו (עונש לשם נקמה ח"ו) אלא

עבודתם בקיום התומ"צ¹²¹, ועאכו"כ בהוספה על גודל מעלתם בקיום התומ"צ, שהרי (בעיקר) מסלתה ומשמנה של היהדות התורנית ניספו בשואה – ע"ד מרד"ל¹²² בכיו"ב "אין כל ברי' יכולה לעמוד במחיצתן"¹²³.

ומושלל מלהשתמש בשואה בתור הפחדה בנוגע לעונש על עונות, ובפרט בנוגע לדורנו זה, "אוד מוצל מאש", שארית הפליטה מהשואה הנוראה, אשר, בהנהגתו בחיים ע"פ הוראת תורת-חיים ממשיך בדרך החיים של דור הקדושים לאורך ימים ושנים טובות, בבחינת "זרעו בחיים אף הוא בחיים".

ובודאי שדברי שטנה אלה לא יעשו שום רושם כלל וכלל, ויקויים המשך הכתוב: "ראה העברתי מעליך עונך והלבש אותך מחלצות .. וישימו הצניף הטהור על ראשו"¹²⁴, ובהמשך הענין: "וישב המלאך הדובר בי ויעירני .. ויאמר אלי מה אתה רואה ואומר ראיתי והנה מגורת זהב כולה וגו'"¹²⁵ – שרואים בפועל ובגלוי שלימות מעלתם כולה של בני" כולם¹²⁶ שמאירים ב"נר מצוה ותורה אור"¹²⁷.

ח. ויש לקשר האמור לעיל עם ענין שהזמין גרמא (נוסף על הקשר והשייכות לפרשת השבוע) – עשרה בטבת:

(121) ראה הערה הקודמת.

(122) פסחים נ, א. ויש"ן.

(123) ולהעיר ממ"ש במגיד מישרים (ר"פ תצוה) שהבית-יוסף הי' ראוי לזכות למסור נפשו על קידוש השם, אלא שבגלל סיבה נענש ולא זכה לכך (וראה בארוכה לקו"ש חכ"א ע' 176 ובהערות שם). וראה יונת אלם פכ"ב: "כל הצדיקים המתים צריכים להתמרק בנהר דניור, חוץ מן הנהרגין על קדושת השם".

(124) זכרי' ג, דיה.

(125) שם ד, א ואילך.

(126) ראה בארוכה לקו"ת ר"פ בהעלותך.

ובכ"מ.

(127) משלי ו, כג.

(128) יחזקאל כד, א-ב.

(129) הל' תעניות פ"ה ה"ב.

(130) אבודרהם הל' תעניות, הובא בכ"י

לטווא"ח סתק"ן.

(131) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ה ע' 267. ועוד.

(132) דלא כבשאר הכתובים: "בא נבוכדנאצר

מלך בבל .. על ירושלים" (מ"ב כה, א. ירמיה נב,

ד).

(133) שמכל הפסוקים בחר להביא הפסוק שבו

נאמר הלשון "סמך", אף שלא מעתיק לשון הכתוב,

כי אם, בשינוי והוספה.

ובפרט גזירת השואה בדור האחרון, בודאי נעשה הצירוף והזיכוך בשלימות, "די והותר" – נעשה הענין ד"סמך מלך בבל" אך ורק באופן של טוב הנראה ונגלה לעיני בשר, ובלשון חז"ל¹⁴⁰ שהקב"ה אומר לישראל "בני אל תתייראו, כל מה שעשיתי¹⁴¹ לא עשיתי אלא בשבילכם .. הגיע זמן גאולתכם!" ובדורנו זה (ובפרט בשנה זו, "הי תהא שנת נפלאות אראנו") צריכה להיות עיקר ההדגשה בתענית דעשרה בטבת – שענינו (ככל התעניות) "לעורר הלבבות לפתוח דרכי תשובה"¹⁴² – בהענין ד"סמך נופלים", לחזק ולעודד את רוחם של בניי ע"י הדגשת מעלתו של כאור"א מישראל, ואהבת הקב"ה אליו באיזה מעמד ומצב שהוא, שלכן, מבלי הבט על מעמדו ומצבו עד עתה, יכול וצריך לקיים תומ"צ בשלימות, כולל ובמיוחד – החיזוק והעידוד ע"י האמונה בביאת המשיח ובטחון גמור ש"הנה זה (משיח צדקנו) בא"¹⁴³, וההוספה בהכנה לביאתו ע"י התשובה וקיום התומ"צ, ובלשון ההכרזה דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו: "לאחר לתשובה לאתר לגאולה"¹⁴⁴, "שובה ישראל עד ה' אלקיך, והכן עצמך ובני ביתך לקבל פני משיח צדקנו הבא בקרוב ממש"י"¹⁴⁵.

ט. וענין זה (הדגשת מעלתם של ישראל ואהבת הקב"ה אליהם, והאמונה בביאת המשיח) מודגש בכללות ההנהגה דיום התענית (כולל ובמיוחד

בשביל עלי' גדולה יותר, שזהו התוכן ד"סמך .. אל ירושלים", מלשון "סומך נופלים" – שיתוסף בירושלים (שרומז גם על בניי, כנ"ל ס"ז) עליו גדול יותר ויותר שלא בערך לגבי המעמד ומצב שלפנ"ז.

וזהו גם הפירוש רומז ד"סמך מלך בבל אל ירושלים"¹³⁴ – שגם הפעולה דמלך בבל, נבוכדנאצר הרשע, שעשה מצור על ירושלים ("הביאה במצור ובמצוק"), היא עזר וסיוע ("סומך נופלים") לישראל, כי, מלך בבל [נוסף לכך שמצד עצמו אינו יכול לעשות מאומה כיון שאינו אלא "כגרזן ביד החוצב"¹³⁵] אינו יכול לעשות מצור על ירושלים. ירושלים היא עירו של הקב"ה, "עיר אלקינו"¹³⁶, "קרית מלך רב"¹³⁷, ועיר הבירה של בניי, "קרית חנה דוד"¹³⁸, בניו של הקב"ה, ומוכן וגם פשוט, שמלך בבל אינו יכול לפגוע ח"ו אפילו בחומת ירושלים, ועאכו"כ בירושלים עצמה, ובבית המקדש, ובהכרח לומר שפעולתו של מלך בבל היא עזר וסיוע לבניי.

אלא, שבימים ההם הי' העזר והסיוע באופן שבגלוי ובחיצוניות הי' מצור, עד לחורבן וגלות, כדי לתקן החטא וכו', אבל בימינו אלה, שמאז כלה חמתו בכיהמ"ק, ולאחרי "מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"¹³⁹, ולאחרי כל הגזירות והשמדות ר"ל ור"ל שסבלו בניי באריכות וקושי הגלות האחרון,

(140) יל"ש ישעי' רמז תצט.

(141) כולל גם הפעולה דמלך בבל שאינו אלא כגרזן ביד החוצב בו.

(142) רמב"ם ה'ל' תעניות רפ"ה.

(143) שה"ש ב, ח. וראה שהש"ר עה"פ (פ"ב,

ח (ב)).

(144) אג"ק שלו ח"ה ס"ע שסא ואילך. שעו

ואילך. תח ואילך. ועוד.

(145) "היום יום" – ט"ו טבת.

(134) ובהדגשה יתירה בלשונו של הרמב"ם –

"סמך מלך בבל נבוכדנאצר הרשע על ירושלים והביאה במצור ובמצוק".

(135) ראה שהמ"צ להצ"צ מצות מילה פ"ג.

ד"ה מים רבים תשי"ז פ"ד. ובכ"מ.

(136) תהלים מח, ב.

(137) שם, ג.

(138) ישעי' כט, א.

(139) תניא רפ"ז.

שאומרים לו "יעזוב (לשון עתיד) רשע דרכו גוי"¹⁵², ובידעו שהקב"ה "מצוי" ו"קרוב" (גם) אליו, אזי "יעזוב רשע דרכו גוי וישוב אל ה' וירחמהו כי ירבה לסלוח".

וממשיך בכתוב¹⁵³ "כי לא מחשבתי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאום ה'":

אם יבוא בשר ודם ויאמר שצריכים לומר לרשע דברים קשים, לעשות את חשבון העונות ולהסיק שהעונש על זה הוא כך וכך – אומר הנביא בשמו של הקב"ה "לא מחשבתי מחשבותיכם", "אין שוקלין (חשבון העונות) אלא בדעתו של א-ל דעות והוא היודע כו", ולא ע"פ דעתו ומחשבתו של בשר ודם; "ולא דרכיכם דרכי", דרכי של הקב"ה, "אב הרחמים", הם "דרכי נועם ודרכי שלום", בסבר פנים יפות, שמחה וטוב לבב¹⁵⁴.

והמשך ההפטורה – "כה¹⁵⁵ אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות":

דבריו של הקב"ה ("כה אמר ה'") לעורר את ישראל לקיום התומצ" ("שמרו משפט ועשו צדקה") אינם ע"י איומים ר"ל ור"ל של עונש, אלא, "שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות", כלומר, כיון שתיכף ומיד באה הגאולה האמיתית והשלימה, צריכים להתכונן אלי" עי"ז ש"שמרו משפט ועשו צדקה", ולכן, "אשרי אנוש יעשה זאת גוי שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע"¹⁵⁶ – שגם הדרך ל"סור מרע" היא ע"י הדגשת

עשרה בטבת, שהוא הראשון (בסדר המאורעות) לד' התעניות) – בקריאת התורה, בהפטורה ובתפלה:

בקריאת התורה:
ביום התענית קורין בתורה¹⁴⁶ (בשחרית ובמנחה) י"ג מדות הרחמים, שעל זה ביאורו ופרשו חז"ל¹⁴⁷ "מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור והראה לו למשה סדר תפלה, אמר לו כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה¹⁴⁸ ואני מוחל להם", "ברית כרותה ליי"ג מדות (אם יזכירו ישראל בתפלת תעניות) שאינן חזרות ריקם, שנאמר¹⁴⁹ (בהמשך קריאת התורה דיום התענית) הגה אנכי כורת ברית".

וסיום וחותם הקריאה: "נגד כל עמך אעשה נפלאות¹⁵⁰ אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגוים וראה כל העם וגוי"¹⁴⁹ – "נפלאות אראנו".

בהפטורה:

בהתחלת ההפטורה דיום התענית נאמר¹⁵¹ "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב", שהקב"ה "מצוי" ו"קרוב" לכאו"א מישראל, כולל זה

146 נוסף על אמירתן בציבור בתפלה (בשחרית ובמנחה), כבכל יום שאומרים תחנון, ועאכו"כ ביום התענית, שמעלת היחיד היא כמו מעלת הציבור (כמוכן ממ"ש בהפטורה "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב", שביים התענית הקב"ה "מצוי" ו"קרוב" גם להיחיד, כמו בעשרת ימי תשובה (ר"ה ית, א. ושי"ג)), וביתר שאת וביתר עז בציבור.

147 ר"ה ז, ב.

148 ומנהג ישראל שלפני השליח-ציבור (בעל-קורא) מכריזים כל הקהל – כל יחיד ויחיד – י"ג מדה"ר בקול רם, ואח"כ חוזר גם השליח-ציבור.

149 תשא לר, יו"ד.

150 "פ"י למעלה מן הטעם ודעת, וכמו שאמר דוד ליהנותן נפלאתה אהבתך וגוי, כי ע"י יגמה"ד שהמשיך משה רבינו ע"ה נעשה כביכול כריתת ברית והתקשרות להקב"ה עם ישראל לעורר את האהבה, וסלחת כו, שלא יהיו עונותיכם מבדילין כו" כי חלק ה' עמו" (לקו"ת נצבים מד, ב).

151 ישעי' נה, ו.

152 שם, ז.

153 שם, ח.

154 להעיר מהמשך ההפטורה – "כי בשמחה

תצאו ובשלום תובלין" (שם, יב).

155 שם נו, א.

156 שם, ב.

– שמבקשים מהקב"ה (ובטוחים שהקב"ה שהוא "שומע תפלה" ימלא הבקשה) שתחילה יפדה את ישראל מ"כל צרותיו"¹⁶⁶, ולכל לראש מהצרה הכי גדולה בהגלות, ואח"כ "והוא"¹⁶⁷ יפדה את ישראל מכל עוונותיו, היינו, שיגאל את ישראל (אפילו) לפני שיעשו תשובה¹⁶⁸, "גם העון לא יעכב הגאולה כי הוא יפדה את ישראל מן העונות"¹⁶⁹, ובלשון הכתוב בפסוקי "מי א-ל כמוך"¹⁷⁰ (שמכוונים כנגד י"ג מדה"ר¹⁷¹) – "מי א-ל כמוך נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא": "לשארית נחלתו", "אותם שישארו מחבלי המשיח"¹⁷² (ובסגנון דלעיל: "אוד מוצל מאש") – "אינו עומד על הפשע להשגיח בו לשלם עליו גמול, אלא עובר על הפשע והולך להלאה כאילו לא יראנה"¹⁷², "אותם שישארו בבוא הגואל .. אע"פ שיהיו חייבים

הטוב והחיוב שבדבר, "אשרי אנוש יעשה זאת וגו'".

וסיום ההפטורה בענין הגאולה – "והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי עולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי"¹⁵⁷, לא רק באופן ד'ונשלמה פרים שפתינו"¹⁵⁸, אלא גם (ובעיקר) הקרבת הקרבנות כפשוטם, וחותרם: "נאום אד' ה' מקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ עליו לנקבציו"¹⁵⁹, שגם אלה שהם "נדחי ישראל" (ברוחניות) מקבצם הקב"ה, ולא רק בתור חלק מכלל ישראל ("נדחי ישראל"), אלא גם הקיבוץ דכל יחיד ויחיד ("עוד אקבץ עליו לנקבציו")¹⁶⁰, וכמ"ש¹⁶¹ "ואתם תלוטטו לאחד אחד בני ישראל".

ובתפלה:

לכל לראש – בתפלה המיוחדת שמוסיפים ביום התענית – אמירת הסליחות (וכן ברכת עננו¹⁶²), שבהתחלת הסליחות דעשרה בטבת אומרים הפסוקים "כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות"¹⁶³, "פדה אלקים את ישראל מכל צרותיו"¹⁶⁴, "והוא יפדה את ישראל מכל עונותיו"¹⁶⁵.

והביאור בסדר הפסוקים כפי שנקבעו בהסליחות בסדר זה דוקא – שב' הפסוקים "כי עם ה' החסד גו' והוא יפדה את ישראל גו'" אינם נאמרים בסמיכות זל"ז, כסדרם בספר תהלים, אלא מפסיקים ביניהם בפסוק "פדה אלקים את ישראל מכל צרותיו"

157 שם, ז.

158 הושע יד, ג.

159 ישעי' שם, ח.

160 ראה שיחת צום גדלי' שנה זו ס"ד.

161 שם כז, יב.

162 שבה מבקשים "אל תפן אל רשענו .. הי

נא קרוב לשועתנו .. טרם נקרא אליך ענו".

163 תהלים קל, ז.

164 שם כה, כב.

165 שם קל, ח.

166 ויש לומר, שזהו גם הפירוש בפסוק "כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות" – "הרבה גו' פדות" דייקא, כלומר, פדות מכל הצרות, ולכל לראש מצרת הגלות (דאל"כ אין זה "הרבה גו' פדות"), ואח"כ "והוא יפדה את ישראל מכל עונותיו", ככפנים.

167 "והוא" (לשון נסתר) דייקא, כי, סדר זה (הפדי' מהגלות ואח"כ הפדי' מהעונות) הוא מצד דעתו ומחשבתו של הקב"ה, ש"לא מחשבותי מחשבותיכם", בהעלם (לשון נסתר) מדעתו ומחשבתו של בשר ודם.

168 ראה אכ"ר בסופו (פ"ה, כא): "אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע, שלך הוא, השיבנו, אמר להם, שלכם הוא, שנאמר שובו אלי ואשובה אליכם נאום ה'; אמרה לפניו, רבש"ע, שלך הוא, שנאמר שובנו אלקי ישענו, לכך נאמר השיבנו ה' אליך ונשובה" (וראה גם מדרש תהלים פה, ושם מסיים: "אלא שנינו כאחד, שנאמר שובנו אלקי ישענו").

169 מצו"ד עה"פ.

170 מיכה ז, יח ואילך.

171 זח"ג קלא, ב. סידור אדה"ז בסדר

תשליך.

172 מצו"ד עה"פ.

ולאחרי הקדמה זו מתחילים התפלה ב"אלקינו ואלקי אבותינו אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב", ה"אבות" דכאו"א מישראל, ולכן, ו"מביא גואל לבני בניהם",

וגם בהמשך התפלה מבקשים כמ"פ על הגאולה – "ברוך אתה ה' גואל ישראל" 182, "ברוך אתה ה' בונה ירושלים", "ברוך אתה ה' מצמיח קרן ישועה", "ברוך אתה ה' המחזיר שכינתו לצי"ן".

ולאחרי התפלה אומרים בנפילת אפים "לדוד 183 אליך ה' נפשי אשא" 184, ומסיימים בפסוק "פדה אלקים את ישראל מכל צרותיו", ולאח"ז מוסיפים הפסוק "והוא יפדה את ישראל מכל עוונותיו" 185, ובסדר זה דוקא, "פדה אלקים את ישראל מכל צרותיו", ואח"כ "והוא יפדה את ישראל מכל עוונותיו", כנ"ל.

י. ויה"ר – והוא העיקר – שמהדיבור, התפלה והבקשה על

שלא יצאו מהגלות לרוע מעשיהם שעשו, לא יפנה לעד אל מעשיהם, כי חפץ חסד הוא .. וחסדו יגבר על חטאייהם כשיגיע זמן הגאולה" 173,

ועאכו"כ לאחרי ש"כלו כל הקיצי"ן, וגם עשו תשובה (כנ"ל ס"ו), הרי בודאי שתיכף ומיד צ"ל קיום בקשת בני"י "פדה אלקים את ישראל מכל צרותיו" 174.

ונוסף לזה, גם בהתפלה שמתפללים בכל יום (שביום התענית, יום רצון לה" 175, ניתוסף בה עילוי גדול יותר 176) –

תפלת העמידה (עיקר התפלה) היא באופן של סמיכת גאולה לתפלה 177 (ע"ד הענין ד"סומך נופלים"),

וההתחלה במעלתם של ישראל – החל מההקדמה "אד" 178 שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך" 179, שהקב"ה הוא הפותח שפתיו של האדם, ועד "שה" 180 מדבר בו ממש ע"י פיו של האדם .. (ש)הפה הוא רק הכלי שימושך על ידו ויתגלה ("ופי יגיד", "יגיד הוא לשון המשכה") דבורו ית" 181,

הדין שמוטר בתפלה בלא טבילה (שו"ע אדה"ז אור"ח ר"ס פח) – נמצא, שהענין ד"אד" שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך", "שה" מדבר בו ממש", הוא גם במעמד ומצב שלפני הטהרה, מצד מעלתו של כאו"א מישראל בכל מעמד ומצב שהוא.

182) לאחרי הבקשה "סלה לנו כו' ברוך אתה ה' חנון המרבה לסלוח", "והרי ספק ברכות להקל משום חשש ברכה לבטלה, אלא אין כאן שום ספק כלל, מאחר שבקשנו סלה לנו מחל לנו, ואילו לא היינו חחרים וחוטאים היינו נגאלים מיד, כמו שאנו מברכים בא"י גואל ישראל" (אגה"ת פ"א).

183) תהלים מזמור כה.
184) זח"ב רב, ב. אבודרהם. סידור הארז"ל. ועוד.
185) דאה שער הכולל פ"א ס"ח: "בסידור הארז"ל זקווא לא נמצא זה הפסוק בסיום נפ"א, ואדמו"ר הוסיפו* מטעם המבואר בפע"ח שער נפ"א פ"ב".

(* להעיר, שהוספת פסוק זה בסיום נפ"א נמצא גם בסידור בית תפלה וסדר דברי הימים לה"ר משה זכות – אמטורדס תע"ב.

173) רד"ק עה"פ.
174) ולאח"ז תהי גם התשובה בתכלית השלימות – כמרומו בדיוק הלשון "יפדה .. עונותיו", ד"ל שרומז גם על פדיית העונות להוציאם מלעו"ז ולהעלותם לקדושה – "זדונות ("עונותיו", ש"עון" הוא במזיד יומא לו, ב)) נעשו לו זכיות" (שם פו, ב), ויתירה מזה: "זכיות" ממש, ועד לסוג נעלה יותר של "זכיות" (ראה דרמ"צ קפו, א ואילך. ועוד), "זכיות" (בכ"ף הדמיון) למעליהם.

175) ישעי' נח, ה. וראה אגה"ת ספ"ב.
176) ע"ד מאור"ל (זבחים צא, רע"א) "אטו שבת למוספין אהנא לתמידים לא אהנא" (בתמי").
177) ברכות ד, ב.
178) תהלים נא, יז.
179) שהיא חלק מהתפלה – "כיון דתקינו רבנן למימר ה' שפתי תפתח כתפלה אריכתא דמיא (ברכות שם).

180) לק"ת שה"ש מא, א. וככ"נ.
181) ולהעיר, שכיון שבטלה תקנת עזרא שבעל קרי אסור בתפלה עד שיטבול והעמידו הדבר על

וכאמור, תיכף ומיד ממש, בזמן ההכנה להקריאה (במנחה) "ואלה שמות בני ישראל"¹⁹⁰, "על שם גאולת ישראל נזכרו כאן, ראובן, שנאמר¹⁹¹ ראה ראיתי את עני עמי, שמעון, ע"ש וישמע אלקים את נאקתם¹⁹² .. אשר, ע"ש שהיו מאשרין אותן כל שומעי גאולתן וגדולתן, דכתיב¹⁹³ ואשרו אתכם כל הגוים כי תהיו אתם ארץ צדקה אמר ה' צבאות, יוסף, ע"ש שעתידי הקב"ה להוסיף ולגאול את ישראל .. כשם שגאל אותם ממצרים, דכתיב¹⁹⁴ והי' ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו וגו'"¹⁹⁵ – שנזכרים כאן על שם גאולת ישראל בפועל ממש, ותיכף ומיד ממש.

הגאולה, נבוא להקיום במעשה בפועל באופן של סמיכת גאולה לתפלה, סמיכות ממש ללא הפסק כלל.

ובפשטות – שתיכף ומיד ממש יקויים מ"ש בסוף פרשת השבוע: "ויאמר יוסף¹⁸⁶ .. אלקים פקד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב"¹⁸⁷, ובאופן ד"ויחי יעקב", "אף הוא בחיים" בפועל ובגלוי, כיון ש"הקיצו ורננו שוכני עפר"¹⁸⁸, ויעקב (ו"תולדות יעקב יוסף"¹⁸⁹, וכל הצדיקים) עמהם, ו"כשהוא מקבץ את ישראל מארץ שבים .. יביאנו בגולה כדי לגאול את בניו"⁷.

(190) ר"פ שמות.

(191) שם ג, ז.

(192) שם ב, כד.

(193) מלאכי ג, יב.

(194) ישעי' יא, יא.

(195) שמור' פ"א, ה.

(186) ורומז גם על יוסף שבדורנו – כ"ק מו"ה

אדמו"ר נשיא דורנו.

(187) נ, כד.

(188) ישעי' כו, ט.

(189) וישב לו, ב.